

Despre cehii din Banat

de Benjamin Palincaș

Lucrarea colectivă *Cehii din Banat*,¹ apărută în anul 2018, aduce în atenția cercetătorilor și a publicului larg un studiu cu unele pretenții exhaustive asupra istoriei și evoluției comunităților de cehi bănățeni, pornind de la primele colonizări și integrarea militară, politică și socială a grupurilor de „pemi”.

Volumul se prezintă ca o operă colectivă, compusă din mai multe studii. Cele mai importante din perspectivă istorică: *Istoria diferitelor etape ale minorității cehe*, *Organizarea vieții politice și situația economică*, *Învățământul*, *Organizarea vieții ecleziastice și religioase* și *Comunitățile cehe în perioada postdecembristă*, însumează 228 de pagini din cele 327, scrise de Alena și Desideriu Gecse. Însemnările au fost redactate în limba română. Traducerile unor texte consacrate din folclorul literar al cehilor bănățeni (*Jak přišli našich z Čech/Cum au venit ai noștri din Cehia*) de Alena Gecse, au fost incluse în cercetările etnografice din capitoul intitulat *Tradiții, folclor*.

Bibliografia întregului volum cuprinde peste 102 titluri, lucrări clasice din istoriografia bănățeană precum Ioan Lotreanu – *Monografia Banatului* 1935, *Încercare de istorie politică și naturală a Banatului Timișoarei* a lui Griselini, dar și titluri ale unor articole sau cărți scrise în franceză, engleză, cehă, maghiară, germană și bineînțeles română. De precizat că frecvența citărilor celor mai multe titluri străine este adesea minimă. Un exemplu în acest sens se rezumă la articolul în limba franceză *Des châteaux privés s'ouvrent au public* scris de Éric Menson în *Domestiquer l'Histoire. Ethnologie*

des monuments historiques, care apare într-o singură referință bibliografică, cu trimitere la un concept promovat de Éric Menson, fără foarte multă relevanță. În schimb, în studiile semnate de Alena și Desideriu Gecse apar atât titlurile clasice, precum Rudolf Urban, *Čechoslováci v Rumunsku [Cehoslovacii din România]* 1930, cât și lucrări recente: Pătruț Nicolae, Francisc Draxel, *Învingătorii muntelui. Cehii în Banat – ieri și azi* publicată în 2008. Este prezent printre titlurile din bibliografie articolul scris de profesorii Radu Păiușan și Eusebiu Narai, *Situația socială în România în perioada interbelică*, din 2002, fără a fi citat pe parcursul volumului.

Alena și Desideriu Gecse pot fi considerați autori cu experiență în cercetarea istoriei cehilor din Banat. Desideriu Gecse a obținut în anul 2010 titlul științific de doctor în istorie cu teza: *Izvoare și surse istorice privind comunitățile cehe din Banatul de Sud*. Desideriu și Alena Gecse au semnat de-a lungul anilor articole și subcapitole cu caracter etnografic și istoric despre comunitatea cehilor din Banat precum: „Cehi” în *Istoria minorităților naționale din România, Material auxiliar pentru profesorii de istorie*, volum apărut la Editura didactică și Pedagogică în 2008, „Istoria și cultura cehilor din Banat”, în *Minorități în zonele de contact interetnic. Cehii și slovacii în România și Ungaria*, apărută la editura Institutului pentru Studiarea Problemelor Minorităților Naționale – Kriterion, la Cluj-Napoca în 2010. De asemenea, în 2013 Desideriu Gecse a publicat lucrarea *Historie českých komunit v Rumunsku [Istoria comunităților cehe din România]*, Ed. Herrman & synové, la Praga.

¹Jakab Albert Zsolt, Peti Lehel (ed.), *Cehii din Banat*, Editura Institutului pentru Studiarea Problemelor Minorităților Naționale, Cluj-Napoca, 2018.

Lucrarea de față, *Cehii din Banat*, se încadrează în aria tematică *istoria minorităților*. Volumul se dorește a fi un studiu complet asupra patrimoniului istoric și folcloric al cehilor bănățeni, o analiză liniară cronologic, pornind de la dislocarea primelor grupuri din Boemia până la evoluția acestora în contemporaneitatea postdecembristă. Studiul evidențiază personalitățile pemilor bănățeni, figurile politice, militare, religioase, care au marcat existența acestor grupuri în Banatul de Munte de-a lungul celor două secole de locuire în Ungaria de Sud, Regatul României, Republica Socialistă România și în județul Caraș-Severin al zilelor noastre. Tema abordată nu reprezintă o inovație pentru istoriografie: Teodora Alexandru-Dobrițoiu scria în 1965 despre *Istoricul așezării cehilor în Banatul de Sud*, iar Pătruț Nicolae și Francisc Draxel publicau în 2008 lucrarea intitulată: *Învingătorii muntelui. Cehii în Banat – ieri și azi*. Cu alte cuvinte, pot fi identificate în istoriografia bănățeană repere de cercetare referitoare la una dintre cele mai obscure comunități de coloniști din Banat, statornicită în special pe linia Dunării. Alena și Desideriu Gecse nu promit în studiile lor o abordare diferită, o analiză a mentalităților, o cercetare istorică cu accente sociologice, analiza micro socială a comunităților cehe dintr-o perspectivă diacronică, nici măcar o cercetare monografică asupra unei dintre puținele comunități „pur cehe” din sudul Banatului, Gârnic ori Bigăr. *Cehii din Banat* se încadrează în tiparul istoriei narrative, cronologice, pozitivistice, ușor trecută de termenul de relevanță și validitate.

Lucrarea abordează trei teme mari: istorie, etnografie și contemporaneitate. Autorii pornesc de la sursele istoriografice și orale pentru a prezenta în linii mari contextul politic și socio-economic în care își fac apariția cehii în Banat, motivația acestora și mediul social din care provin familiile de colonizatori, interacțiunea grupurilor de pemi cu autoritățile militare, locale și imperiale, contribuția acestora în societatea bănățeană și rolul pe care l-au jucat comunitățile de boemi pe scena polivalentă a societății bănățene. Tradițiile și folclorul cehilor evidențiate de autori aduc în discuție aspectele care îi particularizează pe cehii de pe aceste meleaguri: limba, alimentația, vestimentația etc. Este un studiu valoros, care demonstrează atât existența elementelor de sincretism cultural,

împrumutate în special de la șvabi, cât și accentele originale care îi deosebesc de locuitorii din Boemia, transformându-i în pemi bănățeni. Aspectele analizate din contemporaneitate pun în lumină viața acestor grupuri etnice înainte și după revoluția din 1989, folosirea limbii materne în administrație și școli, reluarea legăturilor cu Cehia și tendințele evolutive actuale, observabile la nivelul comunităților din sudul județului Caraș-Severin: identitate, demografie, educație, credință etc.

Alena și Desideriu Gecse au meritul de a include în bibliografie numeroase volume în limba cehă, recente și clasice. Autorii oferă, astfel, un text clar din punct de vedere istoric, corectând o parte dintre erorile evidente în istoriografia privitoare la cehii din fostele comitate din sudul Ungariei. Limbajul limpede, cursiv, lipsit de prețiozități ostentative, pune în valoare ideile acestui volum ușor de parcurs, pe alocuri captivant, dar banal până la urmă pentru cercetătorii de istorie regională modernă. Cartea nu se remarcă printr-un grad înalt de originalitate, reia teme deja definite de alți autori, pe care fie le completează (de cele mai multe ori), fie le pune sub semnul întrebării, uneori chiar polemizând. Un astfel de exemplu face referire la *Tabloul colonizărilor străine din Banat, în secolele XVIII-XIX* realizat de Karl Freiherr von Czoernig și Anton Bodor. Autorii precizează următoarele: *Cehii apar menționați ca fiind colonizați în anul 1778 la Moldova Nouă și în „Tabloul colonizărilor străine din Banat, în secolele XVIII-XIX” realizat de Karl Freiherr von Czoernig și Anton Bodor. Chiar dacă au fost aduși coloniști din Boemia, germani sau cehi, dar mai probabil slovaci, cu care cehii au fost adeseori confunđați, aceștia au fost foarte puțini la număr, continuitatea lor nu a putut fi determinată și în niciun caz nu ei au stat la baza întemeierii satelor cehe din Banat. Dacă satele cehe din Banatul de Sud ar fi fost înființate în ultimele decenii ale secolului al XVIII-lea, ele ar fi trebuit să apară pe hărțile lui Francesco Grisellini și Nicolae Pop, însă ele nu sunt înregistrate. Oricum, acest „tablou” a lui Czoering și Bodor este incomplet (de exemplu, nu menționează coloniile germane și cehe înființate în anii 1827–1828 și nici colonizările Erariului de la Anina-Steierdorf) și conține și unele inadvertențe (de exemplu, Sfânta Elena ar fi fost colonizată în anul 1810 de germani, iar*

Elisabethfeld, între anii 1810 și 1825 de germani și slovaci).

Marele minus al acestei lucrări constă în lipsa cercetării arhivistice. Cartea este, în fapt, o compilație laborioasă, cu optică generală, care lasă impresia unui ritm schematic. Senzația de superficialitate, lipsa aprofundării subiectelor istorice și tema mult prea vastă, care oferă un adevărat maraton istoriografic, scad relevanța acestui volum. Lucrarea rămâne importantă, fără a fi considerată de referință, prin subiectul în sine, îndreptat spre o comunitate mică de coloniști, *total – 3 424 persoane, colonizate în al doilea val, la care se adaugă 338 de cehi din Sfânta Elena și 118 cehi din Elisabethfeld, colonizați în primul val, rezultând un total de 3 880 de cehi și germani din Boemia* (plus alte câteva sute în al treilea val), care s-a statornicit pe aceste meleaguri, fiind confundați de-a lungul deceniilor fie cu slovaci mult mai numeroși, fie cu pemii germani, fie cu maghiarii protestanți atunci când aparțineau aceluiași rit

confesional, cumva marginalizați de istoriografie în aceeași categorie cu francezii, italienii sau spaniolii care au locuit această regiune între secolele XVIII-XIX, grupurile de coloniști căzute într-un con de umbră în istoriografia bănățeană.

In concluzie, *Cehii din Banat* rămâne o lucrare care merită studiată, importantă în domeniul istoriei minorităților, fără a-și depăși însă titlul. Ușor nișată, cartea nu este un manual de studii culturale, punctând aspectele deja cunoscute. Volumul are meritul de a populariza un subiect mai puțin exploatat, de a reactualiza istoria și identitatea unei minorități naționale. Se confirmă încă o dată trecutul și prezentul multicultural, multiconfesional și multiethnic la Banatului, chiar și în regiunea de munte, împotriva stereotipului istoric al caracterului compact și al prevalenței comunităților românești în Banatul montan.

CEHII DIN BANAT

EDITORI:
ALBERT ZSOLT JAKAB
LEHEL PETI

m COLECȚIA
MINORITĂȚI